

Det faktum att den svenska nationalsocialismens medlemskader till stora delar utgjordes av de övre skikten bland 1910- och 20-talister, som tillhörde den privilegierade lilla skara som läste vid universitetet på 1930- och 40-talen, och därefter kom att förvalta och styra efterkrigstidens Sverige fram till pensionen på 1980-talet ser jag som det kanske största problemet, och den betydelse detta har haft för samhällsutvecklingen vägar jag inte ens spekulera kring.

Vi vet till exempel att Sveriges Nationella Förbund samlade 1/5 av alla studenter i Lund på 1930-talet och ungefär lika många i Uppsala, och att Svenska Nationalsocialistiska Partiet hade studentavdelningar vid landets handelshögskolor, jurist- och medicinutbildningar. Denna starka gemenskap bland efterkrigstidens kommande maktelit har dessutom fortsatt att hålla ihop i slutna rum genom herrklubbar som Samfundet Svenske Män, Hagaklubben, Brunkebergsklubben och Ungsvenska klubben - klubbar vars svåröverkomliga matriklar i stort sett överensstämmer med bokens. Denna kusliga iakttagelse kan få vem som helst att börja betrakta efterkrigstidens och kanske också dagens Sverige som styrt av en nazistinfluerad överklass, vilket antagligen delvis är fallet.

Slutligen kommer ju boken i precis rätt ögonblick att döma av vad som händer i Österrike, Belgien, Italien, Danmark, Norge och Frankrike för att inte glömma Sverige med sin livaktiga nationalsocialistiska rörelse. Vi måste förstå historien för att förstå nutiden och framtiden - rastände och invandrarfientlighet är inga

nya företeelser utan har en lång historia i Västerlandet. I Sverige lade vi locket på 1945 och tabubelade därmed svensk nationalsocialism, vilket gjorde att vi inte ville eller kunde ta i problemet när det åter dök upp ett halvsekel senare.

Tobias Hübinette är doktorand i koreanska vid Stockholms universitet.

BOSSE SCHÖN GÖR UPP MED DET FÖRFLUTNA OCH AVSLÖJDA NAZISTERNA

Under de år jag berättat om och debatterat svensk nazism har inte en enda journalist frågat mig om jag har en plan. Märkligt nog. För visst finns det en sådan. Den 19 januari 1998 skrev jag och min kollega Tobias Hübinette ned en arbets- och strategiplan som fortfarande ligger till grund för vårt fortsatta arbete att förmå Sverige att bryta tigandet och skriva om delar av sin skönmålade historia. När planen skrevs ned var vi väl medvetna om att det skulle krävas år av arbete innan Sverige frivilligt skulle sopa fram det som legat dolt under mattan sedan andra världskrigets slut. Vårt främsta mål var och är att nå ut med vårt budskap till så många människor som möjligt för att skapa en gräsrotsrörelse där svenska folket själva skriver om sin egen historia.

Först producerade vi de tre dokumentärfilmerna "Svenskarna som stred för Hitler", som sändes i TV4 i januari år 2000, veckorna innan den internationella Förintelsekonferensen i Stockholm. Filmerna lockade en re-

kordstor publik. Omkring en miljon tittare såg varje film. Mina båda första böcker om de svenska nazist-soldaterna och hemmanazisterna ("Svenskarna som stred för Hitler" och "Där järnkorsen växer") har hittills sålt över 50 000 exemplar.

Vårt folkbildande opinionsprojekt väckte en stundtals hätsk debatt som dock fick statsminister Göran Persson att tillsätta flera utredningar i syfte att sprida ljus över vad som utspelades under dessa mörka år i vår historia. Våren 2003 klubbar riksdagen igenom en lag som innebär att information som lades in i SÄPO:s hemliga arkiv innan 1950 blir offentligt för allmänheten. Det innebär att den smutsiga byk från andra världskriget som finns gömt hos SÄPO nu kan tvättas inför offentlighetens ögon. Vetenskapsrådet har dessutom fått 40 extra miljoner för att stödja forskningsprojekt som granskar Sveriges förhållande till Nazityskland under kriget men även enskildas förhållande till Förintelsen.

Under Förintelsekonferensen förklarade statsminister Göran Persson: "Vi behöver lära av historien. Därför är denna konferens slutet på tystnaden". I augusti 2002 publicerade Tobias Hübinette, som nästa steg i vår plan, sin bok "Nationalsocialismen i Sverige 1931-45: Medlemmar och sympatisörer" (Carlssons förlag). Boken innehåller namn på 28 000 svenskar, som var medlemmar i något av de sju viktigaste och största nazist- och fascistpartierna.

Precis som vi förutsett blev debatten både infekterad och smått hystisk. Historieprofessor Stig Ekman kallade boken "politisk pornografi"

medan *Nerikes Allehamda* satte rubriken "Hopkok utan läsvärde. Det här var värre än befarat". Andra tidningar ansåg att boken innehöll meningslösa skvaller och undrade till vilken nytta alla dessa namn var. En av de få som verkligen förstod syftet med boken var historikern Sverker Oredsson:

"Man har nytta av boken om man sysslar med 1930- och 1940-talets historia". Och det var också tanken med boken. Varje namn är en ledtråd att nysta vidare på. I en krönika stämplar författaren Jan Guillou boken som en "förtalslista", som kommer att tiggas ihjäl: "En skrift av detta slag är således dömd att passera i relativ och pinsam tystnad". Det blev som sagt precis tvärtom. Första upplagan tog snabbt slut och boken hamnade på elfte plats på topplistorerna över faktaböcker i oktober 2002. Och som Tobias Hübinette berättar i sin artikel här intill väckte boken stor uppmärksamhet i internationella media.

I Sverige fick boken stort genomslag på landsorten där journalister inte såg den som en telefonkatalog utan mer som en spade vars hjälp de kan gräva fram hembygdens bruna rötter. Boken hann knappt komma ut förrän de första artiklarna dök upp i landsortspressen: "400 jämtlänningar namngivna för nazisym-patier" (*Östersunds-Posten*). Andra lokaltidningar publicerade samma typ av artiklar. Men de lokala journalisterna grävde djupare för att berätta om enskilda lokala nazister som de funnit i Hübinettes bok. Sundsvallsborna fick veta att mannen som grundade det legendariska hotellet Knaust, känd för sina träpatroner, var en f.d. nazist. Ljusdalsborna fick veta att en

av kommunens mest respekterade lokalpolitiker, en folkpartist, var en f.d. fascist. Tidningen *Dagbladet* konstaterade att många av nazisterna i Sundsvall var välbärgade medborgare med titlar som grosshandlare, läkare och direktörer. Till och med *Kyrkans Tidning* vädrade ut helgedomens eget byk genom att berätta att 200 präster och biskopar nämns i boken.

En äldre bokhandlare jag träffade hade boken som nattlektyr. Tio sidor per kväll. Han var på jakt efter sin ungdoms vänner. Och fann förvåningsvärt många av dem. Svenska folket gräver nu fram sin egen bruna historia och berättar för andra vad de finner. Budkavle komma - budkavle gå. På så sätt har Tobias Hübinettes bok nått sitt egentliga syfte - fått Sverige att minnas.

Hösten 2002 började vi arbetet med vår nästa bok där vi granskar hur den tyska propagandamaskinen arbetade för att locka in Sverige i Tredje rikets maktsfär och vilka svenska journalister, författare, dramatiker, skådespelare och nazister som "sälde" sig till tyskarna. I den kommande boken "Bildtidningen Signal - Nazitysklands propaganda i Sverige" kommer vi att berätta om nya okända sidor från krigsåren. Hitler ville helst undvika att komma i krig med Sverige samtidigt som han ville ha allt möjligt av oss: timmer, malin, handelskrediter, godsvagnar... Därför lade också Nazityskland ned mycket stora ansträngningar för att på olika sätt påverka och vinna opinionen i Sverige.

Ett av Nazitysklands "andliga vapen" var *Bildtidningen Signal*, som propagandaminister Goebbels gav ut i ockuperade, allierade och neutrala

länder. Syftet var att övertyga Europa om fördelarna med att leva i ett nazistiskt Storgermania som enväldigt styrdes av diktatorn Adolf Hitler. Ett gränslöst Europa med gemensamt språk och valuta. Ett Europa rensat från judar och andra *Untermenschen*. Som mest trycktes tidningen i en upplaga på 2,5 miljoner exemplar och gavs ut på 24 språk. Eftersom tidningen innehöll så grova lögnar om hur kriget fortskred var den förbjuden i Tyskland.

Akademiledamoten P.O. Sundman brukade köpa tidningen regelbundet i en kiosk i närheten av skolan och lät

Svenska nazister håller propagandamöte i Stockholm i början av 1930-talet. På tribunen syns de svenska nazisternas symbol, vasakärven, samt ett hakkors. Bildkälla: Bosse Schön, "Svenskarna som stred för Hitler. Ett historiskt reportage" (Stockholm, 1999), s. 66.

sig hetas upp av de hårdvinklade frontreportagen där de nazistiska arméerna ständigt segrade. Mellan krigsreportagen fanns kakrecept, mode och smygerotiska bilder. Tjugofem av de 270 svenskar, som stred i Waffen-SS under kriget, var propagandasoldater, *Kriegsberichter* (krigs-korrespondenter). Samtidigt som de stred som vanliga frontsoldater skrev de för tyska och svenska nazist-tidningar. Nästan hälften av "korrespondenterna" arbetade under korta perioder som chefer, hallåmän eller reportrar vid propagandaradiostationen Königsberg i Berlin, som sände nyheter och program på svenska. Klockan 18.30 sändes varje dag nyheter och kommentarer till lyssnare i Sverige. Under andra tider kunde lyssnarna höra militära föredrag, få en politisk översikt eller lyssna till uppläsning ur *Das Reich*. I huvudsak bestod sändningarna av material som levererats av Deutsches Nachrichtenbüro.

Det förekom också att svenska nazistsoldater intervjuades. En av frontreportörerna var den 46-åriga SS-Obersturmführer Sven Rydén, fiskhandlare från Stockholm, som sände några radioreportage från Estland, där han tjänstgjorde i den tyska militära säkerhetstjänsten, Sicherheitsdienst. En annan udda person bland de svenska rösterna i Radio Königsberg var nazistsoldaten Hans "Hansky" Hansson från Helsingborg, som före tiden i Waffen-SS var medlem i det kommunistiska ungdomsförbundet och skribent i *Ny Dag*. Radiorösten Hans Hansson hade en egenhet som också hade gjort honom känd i hemstaden och i Lund, där han

hade studerat, han läspade. Varför propagandaminister Goebbels tillät radiochefen att begå kardinalfelet att låta en läspande svensk SS-soldat predika den germanska övermänniskoras överlägsenhet och lämna rapporter från fronterna är för mig fullständigt obegripligt.

Våren 1944 planerade tyskarna att starta en propagandasändare i Finland, som var riktad mot Sverige för att överrösta Motalasändaren, med nazistsoldaten Gösta Borg som radiochef, men planerna genomfördes aldrig. Bland Hitlers svenska propagandaröster fanns också femton svenska nazister, män och kvinnor. De flesta var skådespelare. En av de kvinnliga medarbetarna, som arbetade på redaktionen 1942, gifte senare in sig i en känd svensk nobelpristagsläkt. Det här är bara några av de stenar vi vänder på i vår nästa bok.

Bosse Schön är författare och bokförläggare.

DÄRFÖR PUBLICERADE JAG
TOBIAS HÜBINETTES BOK

Att ge ut böcker är oftast en fråga om att *inte* göra det. För varje manus som publiceras finns 90-95 som refuseras. För mig som förläggare är den främsta drivkraften att utge en bok att den verkligen har något att säga, att den tillför en större publik kunskap. För en seriös förläggare består det dagliga arbetet i att ge ut böcker och att göra det på ett så ekonomiskt sätt att fler boktitlar kan utges. Förlaget gör ett aktivt val när det antas ett manus för publicering, bakom varje utgivning står ett övervägande av för- och nackdelar. Sammantaget utgör dessa beslut och prioriteringar förlagets policy och framtoning – dess profil. Under årens lopp har jag som bokförläggare utgivit i runda tal 3 000 boktitlar – under Carlsson Bokförlags 20-åriga historia har det blivit knappt 2 000 titlar. Den övervägande delen av dessa böcker har bestått av facklitteratur: historia, idéhistoria, kulturhistoria, etnologi, politik, konst, resor, samhälls, könsroller, media m.m.

Tobias Hübinettes bok "Den svenska nationalsocialismen" är en titel bland dessa böcker. Men den är långtifrån ensam inom sin sfär. Vi har en rad andra böcker om antisemitism, nazism, nynazism, fascism. En del är avhandlingar, forskningsrapporter eller biografier författade av akademiker av facket och vederbörligen utrustade med all den rekvisita som krävs i dessa sammanhang i fråga om metod, syfte, referenser, notapparater etc. Andra böcker är tillkomna och författade utifrån den engagerade och

privatlärdes horisont, men knappast avsedda som avhandlingar eller vetenskapliga uppsatser.

Tobias Hübinette har lagt ned en omfattande och ingående möda på att ur arkiv plocka fram det material som han klart och tydligt redovisar i sin bok. Resultatet har blivit de ca. 28 000 namn på medlemmar och sympatisörer som ingår. Boken har fått stort gensvar. Tidningar, radio och TV har publicerat nyhetsartiklar och sänt intervjuer och reportage, redovisat recensioner och debattinlägg. Uppenbarligen har denna bok slagit an strängar och väckt engagemang som få andra frågor i det mediebrus där vi alla skall försöka orientera oss. Åtskilliga recenser har reagerat aggressivt och fördömt utgivaren/författaren och förlaget. En del historiker har i media höttat med pekfinger och menat att boken är ovetenskaplig och diskutabel. Man menar att det bland de dokumenterade namnen kan dölja sig exempelvis infiltratorer och familjemedlemmar som anmälts av hushållsfadern i gamla auktoritära familjer. Andra recenser har varit positiva liksom många nyhetsartiklar som anlagt lokalt eller regionalt perspektiv på namnen i boken.

Reaktionerna från vanliga läsare har varit ovanligt många och positiva, med ett par undantag. En norrman tog flyget till Stockholm samma dag han hört om boken i TV bara för att komma upp på förlaget och inhandla tre exemplar. Hans egen familj och släkt hade drabbats brutalt av nazisterna och mördats/avrättats under ockupationen. En äldre man ringde och frågade varför inte Ragnar Edens namn fanns med i boken, efter-

som han var känd som nazist. Man- nen berättade att han själv varit med på tyskarnas sida under andra världskriget och att många av hans svenska soldatkollegor i sold hos tyskarna verkligen hade varit nazister. Han hade funnit deras namn i Hübinettes bok, vilket visade att innehålllet trots Edensmans frånvaro var trovärdigt.

Åtskilliga överlevande från Tyskland, koncentrationslägren och terrorn mot den judiska befolkningen har likaså ringt och skrivit till förlaget och tackat för boken. En anonym nazist/nynazist har skickat brev för att misskreditera Hübinette. En äldre dam, också hon anonym, som "själv varit med" och därför visste hur "allt gått till" under andra världskriget hävdade att Hübinette enbart hade komplex för att han själv inte var vit utan adopterad från Sydkorea. "En så'n" ville bara hämnas.

Recenser av "Den svenska nationalsocialismen" har haft olikartade argument i sin kritik. En del har framhållit att analysen varit bristfällig, vilket onekligen är en korrekt om än inte skarpsinnig invändning. Boken har helt enkelt inga analyser. Sådana finns i många andra verk. Andra kritiska synpunkter mot sammanställningen har bestått i att det bara rör sig om "namedropping" – förvisso en riktig invändning mot denna 540 sidor långa lista på personnamn. Just detta är själva avsikten med boken!

Andra recenser har betraktat Hübinette som tjallare och angivare, som tveklöst skulle ha iklätt sig STASI-informatörens nesliga roll om han levat i DDR. I själva verket är naturligtvis Hübinette så mycket motsatsen till tjallaren/informatören i

maktens sold som tänkas kan. Tvärtom är det just individer som Hübinette som utgör ett av de största hoten mot varje maktfullkomligt system, mot just angivarna, medlöparna och de ryggradslösa opportunisterna – de som vegeterar i alla system och organisationer. Och de gör maktfullkomlighet, översittteri, rå makt och mobbing möjlig. Den tysta majoriteten är ofta alltför tyst, i andra fall tigger den inte alls utan är öppet bifallande den som makten haver.

Därför är det relevant att någon gång låta också sådana personer ikläda sig ett ansvar. Det har Hübinette låtit sympatisörerna göra i sin bok. För övrigt skriver Klaus Böhme, nu pensionerad docent, lärare och historiker vid Försvarshögskolan, kort och koncist om förhållandet i bokens inledande text:

I vilken utsträckning föreningens medlemmar (dvs. Riksföreningen Sveriges Tysklands) delade alla det nazistiska Tysklands upplåtningar går naturligtvis inte att klargöra, men det står klart att de inte tog avstånd från dess rasistiska och inhumana kulturpolitik. De kunde heller inte göra gällande att de inte kände till den. För det första var mycket av detta känt tack vare svensk press. För det andra torde dessa personer ha haft sådana kunskaper i tyska språket att de kunde läsa tyska tidningar.

Tobias Hübinettes arbete har i mina ögon ett givet existensberättigande. Han tillför kunskapen om Sverige under andra världskriget ytterligare konkret information. De många namnen i boken har inte hamnat där av en slump. Att sända en juls hälsning i en nazistisk tidning 1938 eller 1942 gör man knappast av en

tillfällighet. Att kända namn saknas har olika förklaringar som att personer kanske bytt namn eller aldrig avslut sig organisatoriskt trots att de offentligt hävdade och försvarade ståndpunkterna politiskt. Att många människor står med sina namn i boken och idag önskar att man inte fanns med är fullt begripligt. Likaså kan man ha samma uppfattning om nu döda anförvanter som återfinns i boken.

Självklart är det viktigt att så mycket material som möjligt från åren före och under andra världskriget kommer under allmänhetens ögon. Allt kan man inte känna stolthet över, tvärtom. Bokens syfte är ändå inte att fördöma människors beteende och val med efterklokhetens facit i handen, utan snarare redovisa sådant som inträffat. Inte att fördöma utan för att bedöma och förstå med hjälp av fakta som läggs på bordet. Som förläggare av seriös litteratur gäller det att avgöra om en bok är vederhäftig eller inte, om den är en berättigad partsinlägga eller ej. Givetvis är det sällan som saker och ting otvetydigt är bra eller dåliga; som i allmänsklig praktik är det "både och", inte "antingen eller".

Tobias Hübinette tillhör inte de efterklokas skara. Han vill något annat än den anpassliges karriär, opportunistens ängsliga och taktiska försiktighet. Hübinette har påtagit sig uppgiften att bekämpa rasism och nazism, främlingshat och nynazism. Han är orädd och engagerad, han har mångårig erfarenhet från bl.a. tidningen *Expo*, och han har lagt ned stort arbete i denna kamp.

Det är mot den bakgrunden som

jag valt att förlägga Tobias Hübinettes sammanställning av den svenska nazismens medlemmar och sympatisörer.

Trygve Carlsson är fil. hedersdoktor vid Linköpings universitet och ägare/förläggare på Carlsson Bokförlag.

BENGT NILSON

JUSTITIEKANSLERNIS UTSLAG

Då debattinläggen med anledning av Tobias Hübinettes bok skrevs var rättsläget oklart. Endast en av de som nazist utpekade personerna hade anmält boken för förtal. Genom beslut av den 31 januari 2003 tog justitiekanslern Göran Lambertz ställning till huruvida publiceringen var att betrakta som tryckfrihetsbrott genom förtal. Handlingarna i detta ärende finns i akten med diarienumret 2908-02-30, Justitiekanslersämbetet.

Bakom anmälan står en kvinna, upp vuxen i ett småländskt brukssamhälle. Hennes namn publicerades i en jul- och nyårshälsning 1942 i tidningen *Ungt Folk*. Det var under mellankrigstiden vanligt att mot en kostnad på en krona låta publicera dylika hälsningar i tidningarna. *Ungt Folk* utgavs av ungdomsförbundet i det nazistiska Svensk Socialistisk Samling, där Sven Olov Lindholm var partiledare. Kvinnan, som 1942 var femton år gammal, förnekar på det bestämdaste att hon sänt in någon hälsning. Hon kände inte ens till att tidningen existerade och har aldrig varit medlem i något nazistiskt eller socialistiskt parti.

Justitiekanslern konstaterar i sitt beslut att det är frågan om förtal. Namnpubliceringen och utpekandet som nazist är ägnade att utsätta kvinnan för andras missaktning. Men publiceringen är ändå motiverad:

Det kan av flera skäl vara av intresse att publicera sammanställningar avseende personer som har varit medlemmar i eller sympatiserat med ett visst politiskt parti eller en viss organisation. Utifrån en sådan sammanställning kan man ibland undersöka t.ex. den sociala sammansättningen inom ett parti och därigenom få bättre kunskap om olika strömningar och uppfattningar i samhället under en viss tidsperiod.

Denna generella synpunkt följs av ett ställningstagande i det aktuella fallet:

Den aktuella publiceringen får anses försvarlig redan av det skälet att sammanställningen ger en bild av svenska politiska sympatier under ett historiskt betydelsefullt skede. Även med beaktande av det obehag publiceringen kan

medföra för många berörda är den enligt min mening försvarlig.

Eftersom kvinnans namn förekommer i samband med jul- och nyårshälsningarna i en nazistisk tidning har Hübinette haft skälig grund för att publicera uppgiften om henne i sin bok. Justitiekanslern påpekar slutligen att det inte är frågan om ett prejudikat. Huruvida Hübinette har gjort sig skyldig till tryckfrihetsbrott genom att publicera de övriga ca 28 000 namnen måste prövas från fall till fall.

Det framgår vid en genomläsning av handlingarna i ärendet att justitiekanslern knappast har lagt ned någon större arbetsinsats. Akten innehåller endast korrespondens med kvinnan och hennes dotter samt en anmodan till Carlsson Bokförlag om att skicka ett exemplar av Hübinettes bok till justitiekanslern. Några synpunkter från annat håll har inte inhämtats.

Bengt Nilson är redaktör för *HILFÅ*